

O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS)GA O'TISH BOSQICHLARI VA UNING TADJRIJIY RIVOJLANISHI

Bank Moliya akademiyasi tinglovchisi

Obidov Bobur Ma'rufjon o'g'li

e-pochta: obidovbobur3530606@gmail.com

Annotatsiya: O'zbekistonda moliyaviy hisobotlar tizimi jadal rivojlanmoqda. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS)ga o'tish mamlakat iqtisodiyotining global integratsiyasini ta'minlash, investorlar va moliya tashkilotlariga ishonchni oshirish maqsadida amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda MHXS ga o'tish jarayonining bosqichlari, muammolari va kelajakdagi istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: hisobot, moliya, standart, strategiya, bank, investor, tashkilot, iqtisodiy faoliyat, buxgalteriya.

ЭТАПЫ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ (МСФО) В УЗБЕКИСТАНЕ И РАЗВИТИЕ ЕГО БИЗНЕСА

Аннотация: Система финансовой отчетности в Узбекистане стремительно развивается. Переход на международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) реализуется в целях обеспечения глобальной интеграции экономики страны и повышения доверия инвесторов и финансовых организаций. В данной статье рассматриваются этапы, проблемы и дальнейшие перспективы процесса перехода на МЗСШ в Узбекистане.

Ключевые слова: отчет, финансы, стандарт, стратегия, банк, инвестор, организация, хозяйственная деятельность, бухгалтерский учет.

STAGES OF TRANSITION TO INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS) IN UZBEKISTAN AND ITS BUSINESS DEVELOPMENT

Abstract: The financial reporting system is rapidly developing in Uzbekistan. The transition to international financial reporting standards (IFRS) is being implemented in order to ensure the global integration of the country's economy and increase confidence in investors and financial organizations. This article examines the

stages, problems and future prospects of the process of transition to MHSS in Uzbekistan.

Key words: report, finance, standard, strategy, bank, investor, organization, economic activity, accounting.

Kirish

Mamlakatimiz iqtisodiyotining jahon xo'jalik tizimiga integratsiyalashuv jarayonida buxgalteriya hisobi tizimimizni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga mos holda tashkil etish muhim masalalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda respublikamizda faoliyat yuritayotgan iqtisodiy subyektlarning xorijiy hamkorlar bilan xalqaro aloqalar doirasi kengaymoqda, bu esa o'z navbatida, buxgalteriya hisobotlaridan xorijiy foydalanuvchilar hajmining ortishiga olib kelmoqda. Xalqaro standartlar asosida hisobot yuritish, iqtisodiyotimizning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi va investorlar uchun ishonchli ma'lumot manbai bo'ladi. Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari bo'yicha tayyorlanishi esa ularni yanada ommalashtirish va sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Natijada, bu jarayon mamlakatimiz iqtisodiyotini yanada rivojlantirishga va global bozorda o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuning uchun, moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq yuritishni ommalashtirish juda muhim vazifa hisoblanadi.

Asosiy qism

Xalqaro moliya tashkilotlari va investorlarning qiziqishi ortib borishi, kompaniyalar tomonidan taqdim etiladigan moliyaviy hisobotlarning sifatini oshirishni talab etmoqda. Buxgalteriya hisobotlarini xalqaro standartlarga mos ravishda tayyorlash, nafaqat biznes jarayonlarini shaffoflashtirishga, balki mamlakatimiz iqtisodiyotining global raqobatbardoshligini oshirishga ham xizmat qiladi. Shu munosabat bilan, buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq ravishda tayyorlash zarurati yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi. Xususan, MHXS (Moliyaviy Hisobotlarning Xalqaro Standartlari) bo'yicha tuzilgan moliyaviy hisobotlar kompaniyalarning aksiyalariga chet ellik investorlar egalik qiluvchi hamda aksiyalari xalqaro fond bozorlarida kotirovka qilinuvchi yirik tashkilotlar uchun muhim ahamiyatga ega.[1]

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori ushbu yo'nalishda amalga oshirilishi lozim bo'lgan ishlarning ahamiyatini yana bir bor ta'kidlaydi. Ushbu qaror asosida qabul qilingan chora-tadbirlar mamlakatimizda moliya va iqtisodiyot sohasidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladi hamda global iqtisodiyotning bir qismiga aylanish jarayonini tezlashtiradi. Shu boisdan, bizning vazifamiz - buxgalteriya hisobi tizimini

modernizatsiya qilish, xalqaro standartlarga mos keladigan malaka va texnologiyalarni joriy etish orqali o'z biznesimizni rivojlantirishdir. Bu nafaqat bizning ichki ehtiyoji, balki xorijlik investorlarni jalb qilish va mamlakatimiz raqobatbardoshligini oshirish uchun ham juda muhimdir.

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (IFRS - International Financial Reporting Standards) moliyaviy ma'lumotlarni taqdim etish va hisobga olishning yagona va bir xil qoidalarini belgilaydi. Ular kompaniyalar va moliyaviy tashkilotlar tomonidan o'z faoliyatini shaffof va tushunarli ravishda ko'rsatish uchun muhimdir.

IFRSning asosiy maqsadi global miqyosda moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda bir xillikni ta'minlashdir. Bu investorlar, kredit beruvchilar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun qimmatli axborot manbai bo'lib xizmat qiladi.

IFRSning asosiy prinsiplari:

- Haqqoniylik: Hisobotda taqdim etilgan ma'lumotlar to'g'ri va haqiqatga mos bo'lishi kerak.
- Shaffoflik: Moliyaviy hisobotlarda ko'rsatilgan ma'lumotlar tushunarli va ochiq bo'lishi zarur.
- Maqsadga muvofiqlik: Hisobotlarda taqdim etilgan ma'lumotlar foydalanuvchilarning qaror qabul qilish jarayonida yordam berishi lozim.
- Tenglik: Har bir kompaniya o'z moliya holatini teng shartlarda ko'rsatishi kerak.

IFRS asosidagi hisobot turlari:

- Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot (Balance Sheet): Kompaniyaning aktivlari, passivlari va kapitali haqida ma'lumot beradi.
- Daromad to'g'risidagi hisobot (Income Statement): Kompaniyaning daromadlari, xarajatlari va sof foydasini ko'rsatadi.
- Pul oqimlari to'g'risidagi hisobot (Cash Flow Statement): Pul oqimining kelishi va ketishini ko'rsatadi, bu esa kompaniyaning likvidligini baholashda yordam beradi.
- O'zgarishlar to'g'risidagi hisob (Statement of Changes in Equity): Kompaniya kapitalining o'zgarishlarini aks ettiradi.

Kompaniyalar IFRSga amal qilish orqali global bozor bilan integratsiya qilinadi, bu esa chet el investitsiyalarini jalb qilish imkoniyatini oshiradi. Shuningdek, bu standartlarga amal qilish investorlar uchun kompaniyaning moliya holatini yaxshiroq baholash imkoniyatini yaratadi.[2]

Mamlakatimizda MHXS ga o'tish bosqichlari:

✓ O'zbekiston hukumati 2017 yilda MHXS ga o'tishni rejalashtirishga kirishdi. Bu bosqichda xalqaro tajribalardan foydalanish, o'qitish dasturlarini ishlab chiqish va moliya mutaxassislarini tayyorlash bo'yicha ishlar boshlandi.

✓ 2018 yilda "Moliyaviy hisobot to'g'risida"gi qonun qabul qilindi. Ushbu qonun MHXS ga mos keladigan qoidalar va talablarni belgilab berdi, shuningdek, hisob auditining asoslarini o'rnatdi.

✓ 2019-2020 yillarda turli sohalarda pilot loyihalar amalga oshirildi. Bu loyihalar orqali MHXS ning amaliy qo'llanilishi o'rganildi va muammolar aniqlanib, ularni hal etishga qaratilgan takliflar ishlab chiqildi.

✓ Moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda ishtirok etadigan mutaxassislarga treninglar o'tkazildi. Bu jarayon universitetlarda ixtisoslashtirilgan kurslarning ochilishi bilan davom etdi.

✓ 2021 yildan boshlab, mamlakatda faoliyat yuritayotgan katta kompaniyalar uchun MHXS ni tatbiq etish majburiy bo'lib qoldi.

Transformatsiya jarayoni moliyaviy hisobotlarni milliy buxgalteriya standartlaridan (BHMS) xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (MHXS) o'tkazish uchun zarur bo'lgan tuzatishlarni o'z ichiga oladi. Bu jarayon hisobot sanasida amalga oshiriladi va moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarini MHXS formatiga muvofiq ravishda tan olish, o'lchash va oshkor qilish tamoyillarini hisobga oladi.[3]

Transformatsiya jarayoni bilan bog'liq ba'zi muammolar mavjud. Ularning biri, foydalanilayotgan dasturiy ta'minotning nomukammalligi sababli, parallel buxgalteriya hisobini yuritish imkoniyatining yo'qligidir. Bu esa kompaniya rahbariyatiga va boshqa manfaatdor tomonlarga tezkor ma'lumot taqdim etishni qiyinlashtiradi. Transformatsiyaning soddalashtirilgan tabiati hisobga olinib, MHXS bo'yicha hisobot tayyorlashda bir qator baholovchi faktorlar qo'llaniladi. Shuni ta'kidlash kerakki, transformatsiya faqat moliyaviy hisobot moddalariga ta'sir ko'rsatadi. Parallel buxgalteriya hisobini yuritish esa butun hisobot davrida tuzilgan tegishli buxgalteriya yozuvlari asosida MHXS bo'yicha moliyaviy hisobotlarni shakllantirishni ta'minlaydi. Shunday qilib, transformatsiya jarayonida BHMS asosida tuzilgan moliyaviy hisobotni MHXS formatiga o'zgartirish faqat hisobot sanasida (hisobot yilining oxiri yoki chorak) amalga oshiriladi. Bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun tashkilotlar o'z resurslarini, metodologiyalarini va texnologiyalarini diqqat bilan rejalashtirishlari zarur. Yaxshi rejalashtirilgan transformatsiya jarayoni nafaqat aks ettirish sifatini yaxshilaydi, balki kompaniya strategik qarorlarini qabul qilishda ham yordam beradi.[4]

O'zbekistonning MHXS ga o'tishi jarayonida bir necha muammolar mavjud:

- ❖ Xalqaro standartlarga mos keladigan malakali kadrlarning yetarli emasligi.
- ❖ Mahalliy korxonalarining ko'pchiligi hali ham eski hisob tizimidan foydalanadi.
- ❖ Ba'zi hollarda mahalliy qonunchilik xalqaro standartlarga to'liq mos kelmaydi.

O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishi jarayoni davom etishi kutilmoqda:

- Kadrlarni Tayyorlash Dasturlari: Moliyaviy hisobot bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash uchun yangi dasturlar ishlab chiqilishi zarur.

- Texnologik Innovatsiyalarni Joriy Etish: Hisob-kitob tizimlarini avtomatlashtirish va raqamlashtirish zarur.

- Xalqaro Hamkorlikni Kengaytirish: Boshqa davlatlar bilan tajriba almashish va hamkorlikni kuchaytirishga e'tibor qaratilishi kerak.

Xulosa

O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishi iqtisodiyotning yanada rivojlanishini ta'minlaydi hamda investorlar ishonchini oshiradi. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun malakali kadrlarni tayyorlash, qonunchilikni takomillashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishga e'tibor berilishi lozim. Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki, jahon miqyosida globalizatsiya jarayoni jadallashib borayotgan bir paytda, mamlakatimiz ushbu jarayonda faol ishtirok etishi zarur. Mamlakatga investitsiyalarni jalb etish esa iqtisodiy rivojlanishning asosiy masalalaridan biridir. Shu maqsadda, korxonalar va aksiyadorlik jamiyatlari tomonidan moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq e'lon qilish muhim ahamiyatga ega. Bu nafaqat investitsiya jalb etish imkoniyatlarini oshiradi, balki xalqaro miqyosda moliyaviy shaffoflikni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sh.Mirziyoyev. PQ-4611-son "Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 24.02.2020
2. www.ifrs.com moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari qo'mitasi veb sahifasi
3. IFRS foundation web sites.
4. Norbekov D.E. Ochilov I.K. "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari" O'quv-uslubiy majmua. - Toshkent:,2019. - 416 b.